

reprim un zâmbet față de naivitatea cu care vedeam atunci lucrurile sau față de temerile pe care le încercam și care până la urmă se dovedeau neîntemeiate. Însă așa gândeam noi atunci, aceia erau factorii care intrau în ecuațiile pe care le aveam de rezolvat.

Știu, unii oameni vor fi nemulțumiți de modul în care relatez momentele care fac obiectul prezentei lucrări – până la urmă e inevitabil, nimeni nu poate mulțumi absolut pe toată lumea –, însă vreau să se știe că tot ce am scris am scris cu bună-credință, fără să urmăresc vreun interes personal, altul decât acela de a-mi îndeplini obligația de a lăsa urmașilor mărturia mea asupra evenimentelor importante la care am participat. (Dacă aș fi urmărit vreun asemenea interes, nu aș fi așteptat atât de mult să public rândurile de față, ci aș fi făcut-o probabil mai demult, când încă „mai eram în joc“ pentru o funcție sau alta...)

Pe urmă, la fel ca în povestea cu oamenii puși să descrie același elefant pe care îl pipăiau cu toții legați la ochi și sfârșeau prin a descrie fiecare altceva, sunt convins că memoria și interpretarea mea referitoare la evenimentele la care au participat și alții pot foarte bine să difere de ale lor. Aceasta însă nu înseamnă nicidecum că una dintre cele două părți „minte“... Înseamnă, cel mult, că memoria noastră nu a înregistrat identic lucrurile, deși am participat împreună la aceleași evenimente. Tocmai de aceea îi încurajez pe colegii mei să aștearnă și ei pe hârtie cele trăite atunci, căci numai din însumarea contribuției noastre, a fiecăruia în parte, va rezulta acea mărturie comună asupra vremurilor pe care le-am trăit.

În încheiere, vreau să mulțumesc încă o dată măicuțelor de la mănăstirea Văratec, în primul rând Maicii Starețe Iosefina Giosanu, pentru tot sprijinul logistic acordat cu generozitate, fără de care, cu siguranță, nu aș fi reușit performanța de a scrie cartea...

Mulțumesc și colaboratorilor mei, în primul rând doamnei Ana Drăgan și domnului Sergiu Vintilă, domnului director al editurii RAO, Ovidiu Enculescu și Anei Flutur, redactor-coordonator, pentru ajutorul dat în pregătirea ei pentru tipar.

Văratec, 19 august, 2010

București, 20 septembrie 2010

1

De la cetățean la demnitar (ultimele zile ale lui 1989, primele luni ale lui 1990)

Cu destul timp înainte de Revoluție, discutam cu Mihnea Gheorghiu, pe atunci președintele Academiei de Științe Sociale și Politice, care mă surprindea cu o afirmație: „Dumneata vei ajunge peste noapte om mare și tot așa vei redeveni simplu cetățean“. Acum, după douăzeci și cinci-treizeci de ani de la discuția respectivă, constat că avea pe deplin dreptate în legătură cu prima parte a afirmației sale, însă se înșela în ceea ce privește a doua parte, căci revenirea la calitatea de cetățean avea să se facă mai lent, nu atât de abrupt cum opina el atunci.

Semnele marilor transformări petrecute la sfârșitul anilor optzeci, cel puțin pe plan internațional, începeau să devină tot mai vizibile. Comunismul devenea pe zi ce trecea o stea ce se stingea, fără ca noi să ne dăm seama imediat, deoarece continuam să primim „lumină“ de la ea... În afară, lucrul acesta era, desigur, mai evident decât în interior. Așa se face că în primăvara lui 1989, când reveneam în țară după un stagiu efectuat la Institutul de Studii Est-Vest din New York, eram aproape convins că zilele comunismului erau numărate, singura întrebare fiind cea a momentului și a felului în care avea să se declanșeze prăbușirea sa.

Evenimentele legate de îndepărtarea lui Virgil Măgureanu de la Academia Ștefan Gheorghiu, ca și discuțiile pe care le purtam în vara lui 1989 cu oameni din sistemul local al Partidului Comunist îmi

demonstrau că România urma să fie și ea parte a așteptatului vârtej al schimbării...

Semnele se înmulțeau. Unul dintre cele mai importante, fără ca la momentul respectiv să fiu conștient de acest lucru, era invitația relativ neașteptată, adresată Asociației de Drept Internațional și Relații Internaționale – ADIRI (sau „iai diri, diri“, cum era „alin-tată“ de diplomații români), asociație al cărei membru eram, de a participa la un seminar bilateral cu Academia Diplomatică de la Moscova pe problematica Balcanilor.

Cum instituția noastră era subordonată MAE, aveam nevoie de aprobare pentru acceptarea unei asemenea invitații. Lucrul acesta luând însă timp, nu ne grăbeam să le răspundem sovieticilor. Atunci, brusc, după cum îmi spunea bunul și regretatul meu prieten, ambasadorul Niculae Micu, am primit ceea ce echivala cu o adevărată somație: ori ne întâlneam până în Crăciun în 1989, ori totul devenea nesigur...!? Era, fără îndoială, un semn cert că erau așteptate evenimente importante, față de care noi eram „orbi“ pe atunci...

Până la urmă, am obținut aprobările necesare, plecând spre Moscova într-o delegație din care mai făceau parte, în afară de ambasadorul Micu și de mine, Cristian Popișteanu, o doamnă de la Institutul de Economie Mondială și, dacă îmi amintesc bine, domnul Iordache, funcționar MAE, specialist pe problematica Balcanilor.

Deplasarea a avut loc cu TAROM-ul în ziua de 11 decembrie 1989, cu revenirea pe 16 decembrie, odată cu declanșarea evenimentelor de la Timișoara, de care noi nu aveam habar. Spre Moscova, am călătorit, desigur, fără să știm cine erau ceilalți pasageri, cu o delegație a Ministerului Apărării, care mergea la o activitate pe linia Pactului de la Varșovia. Acel fapt a fost ulterior intens exploatat mediatic, ca o dovadă, chipurile, a legăturilor secrete pe care cei veniți la putere după Revoluție le-ar fi avut cu Armata și cu... Moscova!?

Am fost cazați la vila de protocol a MID-ului, Ministerul sovietic de Externe, situată într-un frumos parc, la marginea Moscovei, acolo unde, după spusele gazdelor, stătea și Molotov, pe vremea când era ministru de Externe al URSS. În totală discordanță cu locația, depla-

sarea zilnică spre și dinspre oraș avea loc nu cu microbuzul pe care ne așteptam să îl avem la dispoziție, ci cu... taxiuri improvizate arvnite la poartă de un georgian, finanțistul lor, care plătea *cash*, cu bani scoși din buzunarul de la spate, prețul negociat cu șoferul mașinii de ocazie...!? Cam asta era situația în marea Uniune Sovietică în decembrie 1989...

Din cele petrecute cu acel prilej, îmi aduc aminte de comunicarea pe care am prezentat-o, în care făceam previziunea că peste cincizeci de ani probabil că CEE (UE de azi) va fi singura structură continentală rămasă „în picioare“, și de răspunsurile la două întrebări puse de desk officer-ul pe România de la ministerul lor de Externe. Prima era ce părere aveam eu despre teza „dezideologizării“ relațiilor internaționale lansată de Gorbaciov și aflată, în consecință, la mare modă atunci. Am răspuns că sovieticii vor pierde prin promovarea tezei respective, întrucât adversarii lor nu vor adopta o abordare similară, ci, dimpotrivă, vor privi lucrurile puternic ideologizat. A doua întrebare se referea la soarta țărilor socialiste, la care am opinat că acestea vor redeveni toate capitaliste. Ambele răspunsuri l-au descumpănit vizibil pe interlocutorul meu...

Mai târziu, în toamna anului 1990, când am participat la un alt seminar la Moscova și l-am reîntâlnit, la întrebarea mea dacă își mai aducea aminte de cele discutate cu câteva luni înainte, a lăsat ochii în pământ fără să scoată un cuvânt...

Despre Timișoara, aveam să aflăm abia luni, 18 decembrie 1989, de la BBC, post pe care îl ascultam dimineața. Cum tot atunci se anunța intervenția americană în Panama, prima mea impresie a fost că cele două puteri se înțeleseseră între ele și, drept urmare, cele întâmplate la Timișoara erau preludiul schimbării de regim în România.

Ajuns la ore la Ștefan Gheorghiu, am găsit o atmosferă artificială, dominată de o suspiciune a tuturor față de toți... Ne priveam pe sub sprâncene, întrebându-ne cât de mult știam fiecare și, mai ales, ce atitudine urma să adoptăm... Îmi aduc aminte că, brusc, la ore începu-se să apară perechi de „studenți“ care până atunci nu participaseră la nici o activitate și care asistau la prelegeri și seminarii...

În plus, studenții din Timișoara nu reușiseră să ajungă la cursuri, întrucât orașul fusese anterior blocat: nimeni nu intra, nimeni nu ieșea! Discutând totuși cu cei care veniseră din zone apropiate, am aflat de la un student maghiar din Oradea că ei, unghurii, știau de cel puțin o săptămână că trebuiau să se prezinte la Timișoara pentru a-l apăra pe Tökés...!? (Ceea ce ridica serioase semne de întrebare cu privire la adevăratul rol jucat de unele dintre autoritățile noastre în toată acea poveste, confirmând și faptul că prietenii noștri maghiari nu erau deloc străini de cele ce se întâmplau.)

Într-adevăr, când am stat de vorbă după Revoluție cu Jonathan Eyal din Marea Britanie, lucrul acesta mi s-a confirmat. El a afirmat că în zilele Revoluției, pe granița ungaro-română s-au activat o serie de stații radio ale Pactului, de care cei de la NATO nu știau nimic, că americanii au întors două dintre antenele lor din Turcia dinspre URSS spre România și prindeau tot traficul de convorbiri radio, inclusiv ale taximetriștilor, punând la dispoziția decidenților prin intermediul traducătorilor un flux uriaș de informații, că primele știri despre Timișoara apărute în Occident au relatat – fals – că acolo circulau patrule comune de militari și milițieni care îi legitimau pe cetățeni și îi împușcau pe loc pe maghiari (!?) și că lucrul care stârnise cele mai mari îndoieli în rândul occidentalilor cu privire la rolul unghurilor era oferta lor de a trimite imediat în România un tren sanitar, în condițiile în care se știa că pregătirea unui asemenea tren lua cel puțin o săptămână...!?

În zilele următoare, lucrurile s-au precipitat. Apariția televizată de miercuri seara, 20 decembrie 1989, după întoarcerea lui Ceaușescu de la Teheran (unde plecase probabil ca să arate că cele întâmplate la Timișoara se aflau sub control), în care „Tovarășul“ apărea înconjurat de cei mai apropiați colaboratori, vădit stânjenii și căutând să se tragă cât mai în afara cadrului, dar mai ales mitingul de joi, 21 decembrie, marcau începutul sfârșitului. Îmi amintesc că am sunat-o pe fiica mea mai mare, Sorana, ca nu cumva să iasă din casă în ziua respectivă și să stea cu sora ei mai mică, Veronica.

În ceea ce ne privea, urmăream cu colegii de catedră la televizor desfășurarea mitingului convocat de Ceaușescu, care se încheia cu scena în care Ceaușescu, confruntat cu huiduieli și fluierături, se pierdea și se uita în toate părțile, ca un animal speriat...

Îmi aduc aminte că, atunci, unul dintre colegi – Vasile Secăreș – s-a ridicat și a plecat, urmând să îl revadă la câteva zile după Revoluție. Imediat după aceea, tot personalul Academiei s-a strâns în amfiteatru, unde rectorul Dumitru Popescu convocase o ședință în care încerca să reînvie spiritul de la 20 august 1968, când toată suflarea îl sprijinise pe Ceaușescu în condamnarea invaziei Cehoslovaciei... Era teza pe care, în disperare de cauză, cei din jurul „iubitului conducător“ încercau să o acrediteze, sperând că sentimentele populației se vor schimba...

A doua zi, vineri, 22 decembrie 1989, eram din nou la catedră. Îmi aduc aminte că se dăduse ordin ca toată suflarea să iasă în curte, chipurile, pentru „protejarea patrimoniului“... Mai târziu, dându-și seama că tocmai acel lucru putea atrage masele, șefilor le-a venit ideea de a ne băga pe toți înapoi în clădiri. Îmi mai amintesc că, înainte de a reintra, prorectorul Bratu comenta, privind basculantele pline cu oameni entuziaști care strigau împotriva dictatorului: „Ce copii, de ăștia să ne temem noi?“

Odată intrați, am mers cu Dan Mircea Popescu la bufet să mâncăm ceva, după care, la întoarcere spre biroul nostru, văzând întreaga „elită“ din Academie – șefi de catedre, secretari de partid, instructori, profesori plini etc. – îndreptându-se spre sediul partidului, am decis să mergem și noi. Acolo, între timp cineva dăduse drumul televizorului, unde Ion Caramitru și Mircea Dinescu anunțau: „Dictatorul a fugit!“ A urmat un val întreg de critici rostite la adresa regimului de cei doi, la care un profesor de la catedra de economie politică a spus cu jumătate de gură: „Acuma, dacă stăm și analizăm, la noi nu a prea fost... democrație!“

Era începutul „disidenței“, nu atât pentru cadrele Academiei, cât mai ales pentru elita culturală! Desigur, o disidență fără riscuri, însă din ce în ce mai vocală, desfășurată după „regula dalmațienilor“ –

cei mai pătați lătrau cel mai tare – pe care o bună parte din elita intelectuală a timpului, aservită total partidului, începea să o practice, pe măsură ce își construia și „noul“ adversar, „foștii comuniști“, adică cei care confiscaseră Revoluția etc., etc., etc.

Cu alte cuvinte, pentru că nu avuseseră, cu foarte puține excepții (de aceea notabile), curajul să lupte împotriva comunismului atunci când acesta era „în viață“, o făceau acum, după dispariția acestuia, încercând să îl „reînvie“ prin acuzele lor... Mare „curaj“! Mărturie stau dedicațiile de pe cărțile trimise Tovarășului și Tovarășei de autori cu nume grele în viața politică de după Revoluție, mari „anticomuniști“ și „campioni ai democrației“, cărți pe care le-am văzut ulterior în custodia Armatei când am devenit secretar de stat.

Mai târziu, am realizat că noi, conducerea Frontului, nu aveam nici o șansă să „câștigăm“ de partea noastră elita „cultural-artistică“ (termen pe care nu îl folosesc deloc întâmplător), când, la un spectacol de teatru pus în scenă la Teatrul Mic, protagonistă, distinsa și regretata actriță Leopoldina Bălănuță, făcea la sfârșit o reverență adâncă în fața familiei Rațiu, așezată în primul rând...

Dar să revenim la Academia Ștefan Gheorghiu. Odată rostite acele cuvinte, „adunarea“ s-a spart și ne-am îndreptat cu toții spre birourile noastre. Acolo mi-am strâns echipamentul de tenis din fișet – nici o hârtie – și am plecat acasă, trecând pe lângă cuibul de mitralieră instalat de Armată în spatele Academiei, la una dintre intrările unității militare cu care ne învecinăm. A doua zi, sâmbătă, mi-am însoțit nevasta la Spitalul Colentina, unde era medic, și am revenit acasă în Drumul Taberei pe jos, trecând prin toate punctele fierbinți ale orașului.

În săptămâna care a urmat, am privit desfășurarea evenimentelor la televizor. Îmi amintesc că atunci când se forma cabinetul Petre Roman în ziua de marți, 26 decembrie 1989, îi spuneam fiicei mele Sorana: „Vezi, poate că ar trebui să merg să îmi ofer serviciile, poate ajung și eu cineva, însă nu am s-o fac“, lăsând intenționat lucrurile să curgă de la sine, după cum îmi va fi destinul.

„Iar cum de ce îți este scris nu scapi“, cum spune zicala, într-adevăr, nu mult timp după, am primit un telefon de la Vasile Secăreș care mă invita să fac parte din Comisia de Politică Externă a Consiliului Frontului Salvării Naționale, pe cale de constituire, în calitate de expert. Am acceptat, desigur, pregătindu-mă să merg acolo când urma să fiu chemat. Cum însă chemarea întârzia, am vorbit din nou cu Vasile Secăreș care mi-a spus că lucrurile urmau să se amâne un pic... Mărturisesc că îndoiala începea să se facă simțită în sufletul meu, însă numai până la sfârșitul săptămânii, când am primit de la el convocarea fermă pentru duminică, 31 decembrie 1989 (ziua în care era arestat Iulian Vlad), la ora 10 dimineața la Palatul Victoria.

Abia în duminica respectivă – când peste București începea să se aștearnă zăpada mult așteptată (vă mai aduceți aminte?) – pe treptele Palatului Victoria flancat de două tancuri amenințătoare (să fi știut lumea că legătura cu ele se ținea prin fir telefonic, căci, foarte probabil, stațiile lor radio nu funcționau...) vedeam cine eram cei care fuseserăm chemați la „făurirea“ istoriei: în afara lui Vasile Secăreș, care ne convocase, și a mea, au mai venit Dan Mircea Popescu și Dorin Rusu, colegi de catedră, și „pentru culoare, că prea eram toți din același loc“, cum avea să-mi spună Vasile Secăreș mai târziu, Adrian Năstase, pe atunci cercetător la Institutul de Științe Juridice.

Astfel, ne regăseam acolo membrii „Grupului ADIRI“, format în 1987 la sugestia ambasadorului Constantin Ene din MAE (Vasile Secăreș – șeful secției de relații internaționale, Dorin Rusu – secretar, eu ca șef al secției de politică externă, Cornel Codiță – secretar, și Adrian Năstase – șef al secției de drept internațional și totodată vicepreședinte al ADIRI, Adrian Severin – secretar). Ulterior, când nevoia de expertiză ne-a depășit, am recurs la grupul de tineri cercetători de la Institutul de Economie Mondială condus de regretatul Costin Murgescu: Mugur Isărescu, Eugen Dijmărescu, Napoleon Pop, Victor Babiuc, Adrian Constantinescu, Costea Munteanu, Radu Titircă ș.a.

Tocmai această colaborare dintre grupul nostru, care avea expertiză politică, și grupul lor, care avea expertiză economică, dusese în cele câteva zile care se scurseseră de la fuga lui Ceaușescu până